

Rozdział XI

Forma Kosmiczna

11.01 Arjuna rzekł: Wysłuchałem Twoich nauk o tych najbardziej poufnych tematach duchowych, których tak łaskawie mi udzieliłeś – i teraz moje złudzenia zostały rozwiane.

11.01 *Znaczenie:* Rozdział ten objawia nam Krsnę jako przyczynę wszystkich przyczyn. Jest On nawet źródłem Maha-Visnu, z którego emanują materialne wszechświaty. Krsna nie jest inkarnacją; jest On źródłem wszystkich inkarnacji. Zostało to doskonale wytłumaczone w rozdziale ostatnim.

Teraz Arjuna stwierdził, że uwolnił się od złudzenia. To znaczy, że nie uważa on już dłużej Krsny za zwykłą ludzką istotę, swojego przyjaciela, ale za źródło wszystkiego. Arjuna stał się osobą wielce oświeconą i jest szczęśliwy, że ma tak wielkiego przyjaciela, Krsnę. Jednocześnie wziął on pod uwagę to, że chociaż on sam przyjął Krsnę jako źródło wszystkiego, to inni mogą tego nie zrobić. Po to więc, aby udowodnić wszystkim boskość Krsny, poprosi Go w tym rozdziale, aby ukazał mu Swoją postać kosmiczną. Faktem jest, że widok kosmicznej formy Krsny napawa strachem każdego, komu dane jest ją ujrzeć. Tak też było w przypadku Arjuna. Ale Krsna jest tak łaskawy, że po ukazaniu tej formy ponownie przyjmuje Swą oryginalną postać. Arjuna tutaj zgadza się z tym, co Krsna powiedział kilkakrotnie: Krsna przemawia do niego mając na względzie jego korzyść. Arjuna przyznaje, że dzieje się to tylko dzięki wielkiej łasce Pana. Jest on teraz przekonany o tym, że Krsna jest przyczyną wszystkich przyczyn, i że obecny jest w sercu każdej istoty jako Dusza Najwyższa.

11.02 O Lotosooki, usłyszałem od Ciebie w szczegółach o pojawianiu się i odchodzeniu każdej żywej istoty i uświadomiłem sobie Twoje niewyczerpujące się chwały.

11.02 *Znaczenie:* W wielkiej radości Arjuna nazywa tutaj Krsnę "lotosookim" (oczy Krsny przypominają bowiem płatki kwiatu lotosu). W ostatnim wersecie poprzedniego rozdziału Krsna zapewnił go, *aham krtsnasya jagatah prabhavaḥ pralayas tatha*: "Ja jestem źródłem pojawiania się i znikania całej tej manifestacji materialnej." Arjuna dowiedział się o tym szczegółowo od Samego Pana. Arjuna wie, iż Pan, będąc źródłem wszelkich przejawień i unicestwień, Sam nie ma z nimi nic wspólnego. Jak Pan stwierdził w Rozdziale Dziewiątym, jest On wszechprzenikający, a jednak nie jest wszędzie obecny osobiście. Jest to niepojęta moc Krsny, którą całkowicie zrozumiał Arjuna, tak jak nas o tym zapewnił.

11.03 O najpotężniejszy spośród wszystkich osób, o najwyższa postaci, chociaż widzę oto przed sobą Twoją prawdziwą pozycję, tak jak ją Sam opisałeś, to jednak pragnę zobaczyć, w jaki sposób przenikasz tę kosmiczną manifestację. Pragnę Cię ujrzeć w tej Twojej formie.

11.03 *Znaczenie:* Pan oznajmił, że ta manifestacja kosmiczna mogła powstać i istnieje dzięki temu, że On przenika ją poprzez Swoją osobową reprezentację. Jeśli chodzi o Arjunę, to przekonały go już stwierdzenia Krsny, ale po to, aby przekonać również wszystkich tych w przyszłości, którzy mogą myśleć, że Krsna jest zwykłą osobą, pragnie on zobaczyć Pana w Jego postaci kosmicznej. W ten sposób pragnie zobaczyć, jak Pan działa z wewnątrz tego wszechświata, będąc jednocześnie poza nim. Znaczące jest tutaj słowo *purusottama*, którego

Arjuna użył zwracając się do Pana. Pan, jako Najwyższa Osoba Boga, jest obecny w sercu Arjuna i zna jego pragnienia, i wie, że Arjuna nie ma szczególnego pragnienia, aby ujrzeć Go w Jego kosmicznej formie. Jest on całkowicie zadowolony z oglądania Go w Jego oryginalnej postaci, jako Krsny. Pan wie, że Arjuna chce zobaczyć Jego formę kosmiczną po to, aby móc przekonać innych. On sam nie potrzebuje już żadnego potwierdzenia. Krsna wie również, że Arjuna chce zobaczyć tę Jego formę kosmiczną po to, aby już zawczasu ustalić pewne kryterium, jako że w przyszłości pojawi się wielu oszustów pozujących na inkarnacje Boga. Ludzie powinni być zatem ostrożni; ktoś, kto twierdzi, że jest Krsną, powinien być przygotowany na to, aby ukazać swoją formę kosmiczną, i w ten sposób udowodnić ludziom prawdziwość swojego twierdzenia.

11.04 Jeśli sądzisz, że będę w stanie zobaczyć Twoją formę kosmiczną, o mój Panie, mistrzu wszelkich mocy mistycznych, to proszę, ukaż mi łaskawie tę nieograniczoną kosmiczną Jaźń.

11.04 Znaczenie: Jest powiedziane, że nikt nie może zobaczyć, usłyszeć, zrozumieć ani odczuć Najwyższego Pana Krsnę zmysłami materialnymi. Ale Pan może objawić się temu, kto od początku zaangażowany jest w transcendentalną służbę miłości dla Niego. Każda żywa istota jest jedynie iskrą duchową; dlatego niemożliwe jest dla niej zrozumienie lub zobaczenie Najwyższego Pana. Arjuna, jako wielbiciel Pana, nie polega na swoich zdolnościach spekulacyjnych; raczej zdaje on sobie sprawę z ograniczeń właściwych każdej żywej istocie i uznaje najwyższą pozycję Krsny. Arjuna rozumie, że żywa istota nie może pojąć tego, co jest nieskończone i nieograniczone. Jeśli jednak nieskończony objawia się Sam, to wtedy można zrozumieć naturę nieskończonego, dzięki łasce nieskończonego. Bardzo ważne jest tutaj również słowo *yogesvara*, ponieważ moc Pana jest niepojęta. Jeśli chce, to może objawić się dzięki Swojej łasce, chociaż jest On nieograniczony. Dlatego Arjuna błaga Krsnę o Jego niepojętą łaskę. Nie rozkazuje on Krsnie. Krsna nie musi objawiać się nikomu, kto nie podporządkował Mu się całkowicie i kto nie pełni służby oddania. Zatem nie mogą zobaczyć Krsny osoby, które zdają się na moc spekulacji umysłowych.

11.05 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Mój drogi Arjuno, synu Prthy, spójrz zatem na Moje bogactwa, setki i tysiące różnorodnych boskich i wielokolorowych form.

11.05 Znaczenie: Arjuna chciał zobaczyć Krsnę w Jego postaci kosmicznej, która chociaż będąc formą transcendentalną, przejawia się specjalnie w tej manifestacji kosmicznej i w związku z tym zależna jest od czasu trwania natury materialnej. Tak jak natura materialna jest zmanifestowana i niezamanifestowana, tak też zmanifestowana i niezamanifestowana jest ta kosmiczna forma Krsny. Kosmiczna forma Krsny nie jest wiecznie usytuowana w niebie duchowym, tak jak inne formy Krsny. Jeśli chodzi o wielbiciela Pana, to nie pragnie on oglądać formy kosmicznej, ale ponieważ Arjuna chciał zobaczyć Krsnę w takiej formie, Krsna objawił mu ją. Formy tej nie może zobaczyć zwykły człowiek. Musi on najpierw otrzymać od Krsny odpowiednią moc.

11.06 O najlepszy z Bharatów, spójrz na różne przejawienia Adityów, Vasów, Rudrów, Aśvini-kumarów, i wszystkich innych półbogów. Spójrz na te wszystkie rzeczy, o których nikt wcześniej nie słyszał, ani których nikt wcześniej nie oglądał.

11.06 Znaczenie: Chociaż Arjuna był osobistym przyjacielem Krsny i najbardziej oświeconym spośród wszystkich uczonych ludzi, to jednak nie mógł on posiadać pełnej

wiedzy o Krsnie. Pan oznajmia tutaj, że nigdy w przeszłości ludzie nie słyszeli o tych Jego wspaniałych formach i manifestacjach, ani też nie znali ich. Teraz Krsna odsłania je.

11.07 O Arjuno, w tym Moim ciele możesz ujrzeć wszystko, cokolwiek tylko zapragniesz zobaczyć! Ta postać kosmiczna może pokazać ci wszystko, co pragniesz ujrzeć teraz, jak również to co możesz zapragnąć ujrzeć w przyszłości. Wszystko – ruchome i nieruchome – zawiera się w niej w sposób doskonały, w jednym miejscu.

11.07 Znaczenie: Nikt nie może zobaczyć całego wszechświata przebywając w jednym miejscu. Nawet najbardziej świątły naukowiec nie może zobaczyć tego, co dzieje się w innej części wszechświata. Ale bhakta taki jak Arjuna może zobaczyć wszystko, co istnieje w jakiegokolwiek części wszechświata. Krsna daje mu moc ujżenia wszystkiego, co pragnie on zobaczyć – z przeszłości, terażniejszości i przyszłości. Tak więc dzięki łasce Krsny Arjuna może ujrzeć wszystko.

11.08 Ale nie możesz Mnie ujrzeć swoimi obecnymi oczyma, Arjuno. Dlatego daję ci oczy boskie. Spójrz na Moje mistyczne bogactwa!

11.08 Znaczenie: Czysty wielbiciel nie pragnie oglądać Krsny w żadnej innej formie poza Jego postacią dwuręką; dzięki Jego łasce wielbiciel może również ujrzeć Jego postać kosmiczną – nie swoim umysłem, ale oczami duchowymi. Krsna powiedział Arjunie, że jeśli chce zobaczyć tę Jego formę, musi przemienić nie umysł, ale wzrok. Kosmiczna forma nie jest jednak bardzo ważna; to zostanie wytłumaczone w wersetach następnych. Ale ponieważ Arjuna chciał ją zobaczyć, otrzymał od Pana odpowiednią moc widzenia.

Wielbicieli pozostających we właściwym transcendentálním związku z Panem pociąga ku Niemu jedynie aspekt miłości, a nie bezbożny przepych. Współtowarzysze zabaw Krsny, Jego przyjaciele i rodzice nigdy nie pragną, aby Krsna objawiał im Swoje moce. Są tak pogrążeni w czystej miłości, iż nawet nie wiedzą, że Krsna jest Najwyższą Osobą Boga. We wzajemnej wymianie miłości zapomnieli bowiem o tym, że Krsna jest Najwyższym Panem. *Śrimad-Bhagavatam* oznajmia, że chłopcy bawiący się z Krsną są wszyscy wielce pobożnymi duszami i mogą dostąpić zaszczytu uczestnictwa w Jego zabawach dopiero po wielu, wielu narodzinach. Tacy chłopcy nie wiedzą, że Krsna jest Najwyższą Osobą Boga. Traktują Go jak swojego przyjaciela. Dlatego Śukadeva Gosvami recytuje ten werset:

*ittham satam brahma-sukhanubhūtya
dasyam gatanam para-daivatena
mayaśritanam nara-darakena
sakam vijāhruh kṛta-punya-punjah*

"Oto Najwyższa Osoba, którą wielcy mędrcy uważają za bezosobowego Brahmana, wielbiciele za Najwyższą Osobę Boga, a zwykli ludzie za produkt tej natury materialnej. A teraz z tą Najwyższą Osobą Boga bawią się ci chłopcy, którzy spełnili wiele, wiele pobożnych czynów w swoich poprzednich żywotach." (*Śrimad-Bhagavatam* 10.12.11)

Faktem jest to, że wielbicieli nie interesuje oglądanie *viśva-rūpy*, czyli formy kosmicznej. Ale Arjuna zapragnął ujrzeć ją po to, aby udowodnić słowa Krsny – tak, aby w przyszłości ludzie mogli wiedzieć, że Krsna nie tylko teoretycznie czy w sposób filozoficzny podawał się za Najwyższego, ale w rzeczywistości takim objawił się Arjunie. Arjuna musi to potwierdzić, gdyż on rozpoczyna system *parampara*. Ci, którzy są naprawdę zainteresowani poznaniem Najwyższej Osoby Boga, Krsny, i którzy biorą przykład z Arjuna, powinni zrozumieć, że

Krsna nie tylko teoretycznie podawał się za Najwyższego, ale rzeczywiście objawił się jako Najwyższy.

Pan obdarzył Arjunę mocą konieczną do oglądania Jego formy kosmicznej, ponieważ wiedział, że Arjuna nieszczególnie pragnął ją zobaczyć, tak jak to już wcześniej wytłumaczyliśmy.

11.09 Sanjaya rzekł: O królu, mówiąc w ten sposób, Najwyższy Pan wszelkich sił mistycznych, Osoba Boga, ukazał Arjunie Swoją kosmiczną postać.

11.10-11 I oto zobaczył Arjuna w tej kosmicznej postaci nieskończenie wiele ust i nieskończenie wiele oczu, nieskończone wspaniałe widoki. Postać ta była udekorowana niebiańskimi ozdobami i dzierżyła wiele boskich, podniesionych broni. Przystrojona była boskimi szatami i girlandami, a ciało Jego namaszczone było boskimi wonnościami. Wszystko to było cudowne, pełne blasku, nieograniczone i wypełniało sobą bezkresną przestrzeń.

11.10-11 *Znaczenie:* Kilkakrotne użycie słowa *wiele* w tych dwóch wersach wskazuje na to, że Pan posiada nieograniczoną ilość rąk, ust, nóg i innych manifestacji, które ujrzał Arjuna. Manifestacje te były rozprzestrzenione w całym wszechświecie, lecz dzięki łasce Pana i Jego niepojętej mocy, Arjuna mógł zobaczyć je wszystkie z jednego miejsca.

11.12 I gdyby setki tysięcy słońc nagle rozbłysło na niebie, może dałyby one blask podobny światłości Najwyższej Osoby w tej kosmicznej formie.

11.12 *Znaczenie:* To, co zobaczył Arjuna, jest nie do opisanie, jednakże Sanjaya próbuje dać Dhrtarastrze wyobrazenie wielkiego objawienia. Ani Sanjaya, ani Dhrtarastra nie byli tam obecni, ale Sanjaya, dzięki łasce Vyasy, mógł zobaczyć wszystko to, co się zdarzyło. Porównuje więc tę sytuację (tak, aby można ją było jak najlepiej zrozumieć) do zjawiska wyobrazeniowego (to jest do tysięcy słońc).

11.13 I zobaczył Arjuna w kosmicznej formie Pana niezliczone ekspansje tego wszechświata, usytuowane w jednym miejscu – chociaż podzielone na wiele, wiele tysięcy.

11.13 *Znaczenie:* Znaczące jest tutaj słowo *tatra* ("tam"). Wskazuje ono na to, że zarówno Krsna, jak i Arjuna siedzieli w powozie, kiedy Arjuna oglądał kosmiczną formę Pana. Inni, będący na polu walki, nie mogli jej zobaczyć, gdyż Krsna udostępnił ten widok jedynie Arjunie. Arjuna mógł zobaczyć w ciele Krsny wiele tysięcy planet. Z literatury wedyjskiej wiemy, że istnieje wiele wszechświatów i wiele planet. Niektóre z nich zrobione z ziemi, niektóre ze złota, a niektóre z klejnotów; niektóre są bardzo dużych rozmiarów, inne zaś mniejszych itd. Tak więc Arjuna mógł zobaczyć to wszystko ze swojego powozu. Ale nikt inny nie był w stanie zrozumieć tego, co zaszło pomiędzy Krsną i Arjuną.

11.14 Wtedy, oszołomiony i zdumiony, z włosami zjeżonymi na ciele, Arjuna skłonił głowę i zaczął modlić się ze złożonymi rękoma, ofiarowując Najwyższemu Panu wyrazy szacunku.

11.14 *Znaczenie:* Po objawieniu boskiej wizji, natychmiast zmienił się związek pomiędzy Krsną i Arjuną. Wcześniej związek pomiędzy nimi oparty był na przyjaźni, ale teraz – po objawieniu – Arjuna ofiarowuje Krsnie z wielkim szacunkiem swoje pokłony i ze złożonymi

rękomą modli się do Niego. Chwali on kosmiczną formę. Teraz podstawą związku Arjuna z Krsną staje się raczej głęboki podziw niż przyjaźń. Wielcy wielbiciele widzą Krsnę jako ocean wszelkich związków. Pisma święte wspominają o dwunastu rodzajach związków i wszystkie one obecne są w Krsnie. Jest powiedziane, że jest On oceanem wszelkich wzajemnych związków istniejących pomiędzy dwoma żywymi istotami, pomiędzy półbogami, czy między Najwyższym i Jego wielbicielami.

Arjuna, z natury bardzo spokojny i cichy, teraz zainspirowany związkiem podziwu, pograżył się w ekstazie, od której zjeżyły mu się włosy, i ze złożonymi rękomą zaczął składać Najwyższemu Panu swoje pokłony. Nie był oczywiście przestraszony. Był pod wpływem wspaniałości Najwyższego Pana. Rezultatem tego było zdumienie; jego naturalna, pełna miłości przyjaźń została przesycona podziwem i dlatego zareagował w ten sposób.

11.15 Arjuna rzekł: Mój drogi Panie Krsno, widzę wszystkich półbogów zgromadzonych w Twym ciele i mnogość innych żywych istot. Widzę Pana Brahmę spoczywającego na lotosowym kwiecie, jak również Pana Śiwę, wszystkich mędrców i boskie węże.

11.15 Znaczenie: Arjuna widzi cały wszechświat widzi zatem Brahmę, który jest pierwszą żywą istotą w tym wszechświecie, i boskiego węża, na którym w niższych rejonach wszechświata spoczywa Garbhodakaśayi Visnu. To utworzone z węzów łożo nazywa się Vasuki. Są również inne węże znane jako Vasuki. Arjuna widzi wszystko, od usytuowanego w niższych rejonach wszechświata Garbhodakaśayi Visnu aż do najwyższej części wszechświata, gdzie na lotosowej planecie rezyduje Pan Brahma, pierwsza żywa istota tego wszechświata. To znaczy, że Arjuna mógł zobaczyć wszystko, od początku do końca, siedząc w jednym miejscu – w swoim powozie. Było to możliwe dzięki łasce Krsny, Najwyższego Pana.

11.16 O Panie wszechświata, o formo kosmiczna, widzę w Twym ciele nieskończenie wiele, wiele ramion, brzuchów, ust i oczu rozprzestrzenionych wszędzie. I nie widzę w Tobie końca, środka ani początku.

11.16 Znaczenie: Krsna jest Najwyższą Osobą Boga i jest nieograniczony – więc przez Niego można zobaczyć wszystko.

11.17 Nielatwo jest patrzeć na tę Twoją formę, albowiem blask bijący z niej na wszystkie strony jest ognisty i potężny jak słońce. Jednakże widzę ją wszędzie – błyszczącą i przystrojoną w różnaitość koron, buław i tarcz.

11.18 Ty jesteś celem pierwotnym i najwyższym; Ty jesteś ostatecznym miejscem spoczynku tego całego wszechświata; Ty jesteś najstarszy i niewyczerpany; Ty jesteś ostoją wiecznej religii, Osobą Boga. Takie jest moje zdanie.

11.19 Jesteś bez początku, środka i końca. Chwałom Twoim nie ma granic. Ramiona Twe niezliczone, a Twymi oczyma – słońce i księżyc. Widzę jak z ust Twoich bucha przerażający ogień – Swym blaskiem palisz cały wszechświat.

11.19 Znaczenie: Nie ma granic rozmiarowi sześciu bogactw Najwyższej Osoby Boga. Zdanie to powtarza się ciągle, ale według pism świętych, powtarzanie chwał Krsny nie jest literacką słabością. Jest oznajmione, że to samo zdanie powtarza się kilka razy w chwili oszołomienia, zdumienia czy wielkiej ekstazy. Nie jest to zatem wadą.

11.20 Chociaż jeden jesteś, przenikasz całe niebo, wszystkie planety i przestrzeń pomiędzy nimi. O potężny, widok tej zadziwiającej, przerażającej formy zaniepokoił wszystkie systemy planetarne.

11.20 *Znaczenie:* Znaczącymi słowami w tym wersecie są *dyav a-prthivyoh* ("przeźródła między ziemią i niebem.") i *loka-trayam* ("trzy światy"), gdyż wskazują na to, że nie tylko Arjuna, ale również inni, na innych systemach planetarnych, zobaczyli kosmiczną formę Pana. Wizja ta nie była snem Arjuna. Zobaczyli ją wszyscy na polu bitewnym, których Pan obdarzył boskim wzrokiem.

11.21 Całe zastępy półbogów poddają się Tobie i wchodzą w Ciebie. Niektórzy z nich, wielce zatrwożeni, ze złożonymi rękoma ofiarowują modlitwy. Gromady wielkich mędrców i doskonałych istot krzycz "Wszelki pokój", i modlą się do Ciebie, śpiewając hymny wedyjskie.

11.21 *Znaczenie:* Półbogowie we wszystkich systemach planetarnych zatrwożyli się strasliwą wizją kosmicznej formy i bijącym z niej blaskiem, dlatego modlą się o ochronę.

11.22 Różne przejawienia Pana Śivy, Adityowie, Vasowie, Sadhyowie, Viśvedevowie, dwaj Aśvini, Marutowie, przodkowie i Gandharwowie, Yaksowie, Asurowie i doskonali półbogowie spoglądają na Ciebie w zdumieniu.

11.23 O potężny, wszystkie planety i wszyscy półbogowie, podobnie jak ja, zatrwożeni są widokiem Twojej olbrzymiej formy z jej niezliczonymi twarzami, oczyma, ramionami, udami, brzuchami, nogami i strasliwymi zębami.

11.24 O wszechprzenikający Visnu, nie mogę już dłużej zachować spokoju umysłu. Widok promieniujących potoków barw, którymi wypełniłeś aż po brzegi otchłanie nieba, widok Twoich ogromnych błyszczących oczu i rozwartych ust napelnia mnie lękiem.

11.25 O Panie nad panami, o schronienie światów, proszę bądź łaskawy dla mnie. Nie mogę już dłużej utrzymać równowagi widząc Twoje płonące, śmierci podobne twarze o strasliwych zębach. Wszystko to oszołamia mnie.

11.26-27 Wszyscy synowie Dhrtarastry, razem ze sprzymierzonymi królami, jak również Bhisma, Drona, Karna – oraz nasi czołowi żołnierze – szybko znikają w Twoich strasliwych ustach. I widzę jak głowy niektórych z nich miażdżone są w Twoich zębach.

11.26-27 *Znaczenie:* Już we wcześniejszym wersecie Pan obiecywał Arjunie, że pokaże mu rzeczy bardzo dla niego interesujące. Teraz oto Arjuna widzi, że przywódcy strony przeciwnej (Bhisma, Drona, Karna i wszyscy synowie Dhrtarastry) i ich żołnierze, jak również żołnierze Arjuna, zostają zniszczeni. Jest to oznaką tego, że Arjuna wyjdzie zwycięsko z bitwy, mimo iż polegą prawie wszyscy, którzy zgromadzeni są na polu Kuruksetra. Jest też wzmianka o tym, że zginie również, uważany za niepokonanego, Bhisma. Zginie też Karna. Polegną nie tylko wielcy wojownicy strony przeciwnej, tacy jak Bhisma, ale również niektórzy z wielkich wojowników Arjuna.

11.28 Tak jak niezliczone fale rzek wpływają do oceanu, tak wszyscy ci wielcy wojownicy – płonąc – znikają w Twoich ustach.

11.29 Widzę, jak wszyscy ci ludzie pospiesznie wdzierają się do Twoich ust, niczym émy ciszące się ku zagładzie do płonącego ognia.

11.30 O Visnu, widzę jak Swoimi płonącymi ustami pochłaniasz wszystkich ludzi i cały wszechświat zaćmiewasz Swym bezgranicznym blaskiem, manifestując się pośród straszliwych, płonących promieni.

11.31 O Panie nad panami, w pełnej groźby formie, proszę wyjaw mi, kim jesteś. Ofiarowuję Ci moje głębokie poklony, proszę, bądź łaskawy dla mnie. Ty jesteś pierwotnym Panem. Nie wiem jaka jest Twoja misja i pragnę o niej usłyszeć.

11.32 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Ja jestem czasem – wielkim niszczycielem światów. Przyszedłem tutaj, aby unicestwić wszystkich ludzi. I za wyjątkiem was (Pandawów), wszyscy wojownicy po obu stronach zostaną zabici.

11.32 Znaczenie: Arjuna świadom tego, że Pan jest jego przyjacielem i Najwyższą Osobą Boga zarazem, zaintrygowany różnorodnością form zmanifestowanych przez Krsnę, pyta Go o prawdziwą misję tej niszczącej siły. Jest powiedziane w *Vedach*, że Najwyższa Prawda niszczy wszystko, nawet braminów. Jak oznajmia *Katha Upanisad* (1.2.25),

*yasya brahma ca ksatram ca ubhe bhavata odanah
mrtiur yasyopasecanam ka ittha veda yatra sah*

Ostatecznie wszyscy bramini, *ksatriyowie* i wszyscy inni pochłaniani są przez niszczący aspekt Najwyższego, niczym posiłek. Ta postać Najwyższego Pana jest wszechpochłaniającym olbrzymem i tutaj Krsna przejawia się w tej formie wszechprzenikającego czasu. Oprócz kilku Pandawów, unicestwił On każdego, kto znalazł się na polu bitwy.

Arjunie nie podobała się idea tej walki; myślał, że lepiej byłoby jej zaniechać i w ten sposób uniknąć zawodu. W odpowiedzi Najwyższy Pan powiedział mu w odpowiedzi, że nawet gdyby zaniechał tej walki, wszyscy oni i tak zostaliby unicestwieni, gdyż taki był Jego plan. Gdyby Arjuna wycofał się z pola bitwy, odeszliby oni z tego świata w inny sposób. Nikt i nic nie mogło zapobiec ich śmierci, albowiem w rzeczywistości wszyscy oni już znaleźli się po stronie śmierci. Czas jest zniszczeniem i wszystkie manifestacje muszą ulec unicestwieniu, zgodnie z pragnieniem Najwyższego Pana. Takie jest prawo natury.

11.33 Zatem powstań i przygotuj się do walki, by odnieść zwycięstwo. Pokonaj wszystkich wrogów i ciesz się kwitnącym królestwem. Oni już zostali przeznaczeni przeze Mnie na śmierć, a ty, o Savyasacinie, stań się jedynie narzędziem w tej walce.

11.33 Znaczenie: Słowo *savya-sacin* odnosi się do tego, kto jest doskonałym łucznikiem na polu walki; a więc Arjuna został nazwany doświadczonym wojownikiem, zdolnym do zabicia swoich wrogów za pomocą strzał. "Stań się jedynie narzędziem": *nimitta-matram*. To słowo jest również bardzo znaczące. Cały świat porusza się zgodnie z planem Najwyższej Osoby Boga. Niemądre, nie posiadające dostatecznej wiedzy osoby myślą, że natura działa bez żadnego planu i że wszystkie manifestacje są jedynie przypadkowymi formacjami. Jest

wielu tzw. naukowców, którzy snują przypuszczenia, że prawdopodobnie stało się to w ten sposób albo może w inny – ale tu nie ma mowy o "prawdopodobnie" i "może". Cały ten świat materialny działa według określonego planu. Jaki jest ten plan? Ta manifestacja kosmiczna jest dla uwarunkowanych dusz szansą powrotu do Boga, do domu. Tak długo pozostaną one w stanie uwarunkowanym, dopóki nie zmienią swojej władczej mentalności, która sprawia, że próbują panować nad naturą materialną. Natomiast każdy, kto może zrozumieć plan Najwyższego Pana i kultuwuje świadomość Krsny, jest osobą najbardziej inteligentną. Bóg kieruje zarówno stworzeniem, jak i unicestwieniem tej manifestacji kosmicznej. Zatem bitwa na polu Kuruksetra została stoczona zgodnie z planem Boga. Arjuna odmawiał udziału w tej walce, ale otrzymał instrukcje, że powinien walczyć zgodnie z pragnieniem Najwyższego Pana. Wtedy będzie szczęśliwy. Osobą doskonałą jest bowiem ta, która jest całkowicie świadoma Krsny i poświęca swoje życie transcendentalnej służbie dla Pana.

11.34 **Ja unicestwiłem już Dronę, Bhisnę, Jayadrathę, Karnę i wszystkich innych wielkich wojowników. Zabij ich zatem i nie martw się. Po prostu walcz, a pokonasz swoich wrogów w walce.**

11.34 **Znaczenie:** Każdy plan jest sporządzany przez Najwyższą Osobę Boga, ale Pan jest tak dobry i łaskawy dla Swoich wielbicieli, że chce, aby zaszczyt przypadł tym, którzy realizują Jego plan odpowiednio do Jego pragnień. Życie powinno zatem przebiegać w taki sposób, aby każdy działał w świadomości Krsny i rozumiał Najwyższą Osobę Boga poprzez mistrza duchowego. Plany Najwyższej Osoby Boga można poznać dzięki Jego łasce, a plany wielbicieli są tak dobre jak Jego plany. Należy więc realizować takie plany i wyjść zwycięsko z walki o egzystencję.

11.35 **Sanjaya rzekł do Dhrtarastry: O królu, wysłuchawszy słów Najwyższej Osoby Boga, Arjuna, drżący, wielokrotnie, ze złożonymi rękoma, ofiarował Panu głębokie pokłony i – napelniony strachem – drżącym głosem przemówił do Krsny w ten sposób.**

11.35 **Znaczenie:** Jak to już wyjaśnialiśmy wcześniej, sytuacja stworzona przez kosmiczną formę Najwyższej Osoby Boga wprawiła Arjunę w zdziwienie; wskutek tego zaczął raz po raz ofiarowywać Panu wyrazy swojego najgłębszego szacunku i modlić się do Niego drżącym głosem, już nie tyle jako przyjaciel, ale jako przepełniony podziwem wielbiciel.

11.36 **Arjuna powiedział: O panie zmysłów, cały świat raduje się słysząc Twoje imię i tak przyciągasz wszystkich. I chociaż doskonale istoty składają Ci hołd, demony napelniają się trwogą i pierzchają na wszystkie strony. Ale wszystko to jest sprawiedliwe.**

11.36 **Znaczenie:** Arjuna, poinformowany przez Krsnę o wyniku bitwy na polu Kuruksetra, stał się oświecony i jako wielki wielbiciel i przyjaciel Najwyższej Osoby Boga przyznał, że wszystko co czyni Krsna jest słuszne i sprawiedliwe. Arjuna potwierdził, że Krsna jest obrońcą i obiektem czci dla wielbicieli i niszczycielem elementu niepożądanego. Jego czyny są jednakowo dobre dla wszystkich. Arjuna wiedział, że kiedy bitwa na polu Kuruksetra miała się ku końcowi, w przestrzeni obecni byli półbogowie, *siddhowie* oraz inteligencja z wyższych planet, którzy obserwowali walkę tylko dlatego, że był tam obecny Krsna. Kiedy Arjuna oglądał kosmiczną formę Pana, półbogowie czerpali z tego przyjemność, ale inni – demony i ateści – nie mogli znieść pochwał kierowanych do Pana. Z

powodu swego naturalnego strachu przed niszczącą postacią Najwyższej Osoby Boga, rozbiegli się. Arjuna chwali sposób postępowania Krsny z wielbicielami i ateistami. Wielbiciel wysławia Pana w każdej sytuacji, gdyż wie, że wszystko cokolwiek On czyni jest dobre dla wszystkich.

11.37 O potężny, który przewyższasz nawet Brahme, Ty jesteś pierwotnym oryginalnym stwórcą. Dlaczego więc oni wszyscy nie mieliby składać Ci hołdu? O bezkresny, o Bogu bogów, schronienie wszechświata, Ty jesteś niezwykłym źródłem, przyczyną wszystkich przyczyn – transcendentalny w stosunku do tej materialnej manifestacji.

11.37 Znaczenie: Ofiarowując Panu swoje hołdy, Arjuna daje do zrozumienia, że Krsna jest obiektem uwielbienia dla każdego. Jest wszechprzenikający i jest Duszą każdej duszy. Arjuna nazywa Krsnę *mahatmą*, co oznacza, że jest On nieograniczony i najbardziej wspaniałomyślny. Słowo *ananta* wskazuje na to, że nie ma niczego, co nie byłoby pod wpływem energii Najwyższego Pana, a *deveśa* oznacza, że On jest kontrolerem wszystkich półbogów i przewyższa ich wszystkich. On jest schronieniem całego wszechświata. Arjuna był również zdania, że Panu należą się pokłony od wszystkich doskonałych żywych istot i wszystkich potężnych półbogów, gdyż nikt nie jest większy od Niego. Wskazuje szczególnie na to, że Krsna jest potężniejszy od Brahmy, ponieważ Brahma został stworzony przez Niego. Brahma rodzi się z szypułki kwiatu lotosu wyrastającego z pępka Garbhodakaśayi Visnu, który jest pełną ekspansją Krsny. Zatem, zarówno Brahma, jak i Pan Śiva (który został zrodzony z Brahmy), i wszyscy inni półbogowie, muszą ofiarować swoje pełne szacunku pokłony Krsnie. *Śrimad-Bhagavatam* oznajmia, że Pan wielbiony jest przez Pana Śiwę, Brahme i innych półbogów. Bardzo znaczące jest słowo *aksaram*, gdyż to przejawienie materialne ulegnie zniszczeniu, ale Pan jest ponad tym stworzeniem materialnym. On jest przyczyną wszystkich przyczyn, i jako taki przewyższa On wszystkie uwarunkowane dusze wewnątrz tego przejawienia materialnego, jak również samą tę kosmiczną manifestację materialną. Jest On zatem wszechpotężnym Najwyższym.

11.38 Ty jesteś pierwotną Osobą Boga. Ty jesteś najstarszym, ostatecznym sanktuarium tego przejawionego, kosmicznego świata. Posiadasz wszelką wiedzę, albowiem Ty Sam jesteś wszystkim, co jest do poznania. Jesteś najwyższym schronieniem, będącym ponad siłami tej natury materialnej. O bezgraniczna postaci! Ty przenikasz całą tę kosmiczną manifestację!

11.38 Znaczenie: Wszystko spoczywa w Najwyższej Osobie Boga. Jest On zatem ostatecznym schronieniem wszystkiego. *Nidhanam* oznacza, że wszystko, nawet blask Brahmana, spoczywa na Najwyższej Osobie Boga, Krsnie. On jest znawcą wszystkiego, co ma miejsce w tym świecie. I jeśli wiedza ma jakiś kres, to On jest kresem wszelkiej wiedzy. Zatem On jest tym, co jest znane i tym, co jest do poznania. Jest On przedmiotem wszelkiej wiedzy, gdyż jest wszechprzenikający. Ponieważ On jest przyczyną w świecie duchowym, jest On transcendentalny. Jest On również pierwszą i najważniejszą osobą w transcendentalnym świecie.

11.39 Ty jesteś powietrzem, ogniem, wodą i księżycem! Ty jesteś najwyższym kontrolerem i pradziadkiem, i Ty jesteś Brahme, pierwszą żywą istotą. Zatem Tobie ofiarowuję tysiącrotne głębokie wyrazy szacunku i przed Tobą się kłonię ciągle i od nowa.

11.39 Znaczenie: Pan został nazwany tutaj powietrzem, gdyż powietrze, będąc wszechprzenikające, jest najważniejszym reprezentantem wszystkich półbogów. Arjuna nazywa tu Krsnę również pradziadkiem, gdyż jest On ojcem Brahmy, pierwszej żywej istoty w tym wszechświecie.

11.40 Pokłony z przodu, z tyłu i ze wszystkich stron! O nieskończona mocy, Ty jesteś panem bezgranicznych potęg! Jesteś wszechprzenikający, a zatem jesteś wszystkim.

11.40 Znaczenie: Powodowany miłosną ekstazą dla Krsny, swojego przyjaciela, Arjuna ofiarowuje Mu pokłony ze wszystkich stron. Akceptuje to, że jest On panem wszystkich mocy i potęg, i że o wiele przewyższa wszystkich wielkich wojowników zgromadzonych na polu bitwy. W *Visnu Puranie* (1.9.69) jest powiedziane:

*yo 'yam tavagato deva samipam devata-ganah
sa tvam eva jagat-srasta yatah sarva-gato bhavan*

"Bez względu na to, kto pojawia się przed Tobą, nawet jeśli jest to półbóg, to Ty jesteś jego stwórcą, o Najwyższa Osobo Boga."

11.41-42 Nie znając Twoich chwał i uważając Cię za przyjaciela, w przeszłości zwracałem się do Ciebie: "Krsno", "Yadavo", "O mój przyjacielu". Proszę, wybac mi wszystko, co mogłem zrobić z głupoty albo z miłości do Ciebie. Obrażałem Cię wiele razy, czy to żartując z Tobą podczas odpoczynku, czy to dzieląc z Tobą posłanie, czy jedząc z Tobą razem, czasami sam, czasami w obecności wielu przyjaciół. O nieomylny, proszę, wybac mi te wszystkie obrazy, których się wobec Ciebie dopuściłem.

11.41-42 Znaczenie: Chociaż Krsna objawia się Arjunie w Swojej formie kosmicznej, to Arjuna nie zapomina o Swoim przyjacielskim związku z Krsną – dlatego przeprasza Go i prosi o wybaczenie wielu swoich bezceremonialnych gestów, przyczyną których było uczucie przyjaźni. Arjuna tłumaczy się, że – nie znając niesłychanych mocy swojego przyjaciela – nie przypuszczał, że Krsna może przyjąć taką kosmiczną formę, mimo iż Krsna wytłumaczył mu to jako jego bliski przyjaciel. Nie wie nawet, ile razy mógł Go obrazić, nazywając Go "Krsną", "swoim przyjacielem" albo "Yadavą" itd. Lecz Krsna jest tak dobry i łaskawy, że pomimo tylu bogactw i mocy był przyjacielem i towarzyszem zabaw Arjuna. Na tym polega wymiana transcendentalnej miłości pomiędzy Panem i Jego wielbicielem. Związek Krsny z żywą istotą jest wieczny. Nie można o Nim zapomnieć, jak możemy to obserwować w zachowaniu Arjuna. Chociaż Arjuna oglądał potęgę formy kosmicznej, to jednak nie mógł zapomnieć o swojej przyjaźni z Krsną.

11.43 Ty jesteś ojcem tej doskonałej manifestacji kosmicznej, wszystkiego co ruchome i nieruchome, i wielbionym wodzem, najwyższym mistrzem duchowym. Nikt nie jest Ci równy ani nikt nie może być z Tobą jednym. Ty jesteś Panem o niezmierzonej mocy, więc któż mógłby być większy od Ciebie we wszystkich trzech światach.

11.43 Znaczenie: Najwyższa Osoba Boga, Pan Krsna jest tak godny czci, jak ojciec zasługuje na cześć syna. Jest On mistrzem duchowym, gdyż to On pierwotnie przekazał nauki wedyjskie Brahmi. A teraz przekazuje Arjunie *Bhagavad-gitę*. Jest On zatem pierwszym

mistrzem duchowym i każdy bona fide mistrz duchowy w czasach obecnych musi pochodzić z sukcesji wywodzącej się od Krsny. Jeśli nie jest się reprezentantem Krsny, nie można być mistrzem duchowym czy też nauczycielem tematów transcendentálnych.

Pan wielbiony jest pod każdym względem. Jego wielkość jest niezmierną. Nikt nie może być większy od Najwyższej Osoby Boga, Krsny, ponieważ nikt nie jest równy Jemu ani wyższy od Niego w żadnej manifestacji, czy to duchowej czy materialnej. Każdy zajmuje niższą pozycję. Nikt nie może przewyższać Krsny. Oznajmia to *Śvetaśvatara Upanisad* (6.8):

*na tasya karyam karanam ca vidyate
na tat-samaś cabhyadhikaś ca drśyate*

Najwyższy Pan Krsna, tak jak zwykły człowiek, posiada ciało i zmysły, ale dla Niego nie ma różnicy pomiędzy Jego zmysłami, ciałem, umysłem i Nim Samym. Niemądre, nie znające Go doskonale osoby mówią, że Krsna różnym jest od Swojej duszy, Swojego umysłu, serca i wszystkiego innego. Krsna jest absolutem; zatem Jego czyny i moce są doskonałe. Jest powiedziane również, że chociaż Jego zmysły są odmienne od naszych, może On spełniać wszelkie czynności zmysłowe; zatem Jego zmysły nie są ani niedoskonałe, ani ograniczone. Nikt nie może być większy od Niego, nikt nie może być Jemu równy i każdy jest niższy od Niego.

Wiedza, moc i czyny Najwyższej Osoby są wszystkie transcendentalne. Jak oznajmia *Bhagavad-gita* (4.9):

*janma karma ca me divyam evam yo veto tattvatah
tyaktva deham punar janma naiti mam eti so 'rjuna*

Każdy, kto zna Jego transcendentalne ciało, czyny i doskonałość, po opuszczeniu tego ciała powraca do Niego i nie przychodzi ponownie do tego pełnego nieszczęścia świata. Należy zatem wiedzieć, że czyny Krsny różnią się od czynów innych osób. Najlepszym sposobem postępowania jest przestrzeganie zasad ustalonych przez Krsnę – prowadzi to bowiem do doskonałości. Jest powiedziane również, że nie ma nikogo, kto byłby panem Krsny – wszyscy są Jego sługami. *Caitanya-caritamrta* (Adi 5.142) stwierdza, *ekale išvara krsna, ara saba bhrtya*: tylko Krsna jest Bogiem, a wszyscy inni są Jego sługami. Wszyscy spełniają Jego rozkazy. Nie ma nikogo, kto mógłby się temu sprzeciwić. Każdy działa według Jego wskazówek i wszyscy są kontrolowani przez Niego. Jak oznajmia *Brahma-samhita*, On jest przyczyną wszystkich przyczyn.

11.44 Ty jesteś Najwyższym Panem, którego wielbić powinna każda żywa istota. Więc padam przed Tobą, aby złożyć Ci hold i błagać o miłosierdzie. Proszę toleruj wszelkie zło, którego mogłem się dopuścić w stosunku do Ciebie, tak jak ojciec toleruje zuchwalstwo syna, jak przyjaciel toleruje impertyncje swojego przyjaciela, i jak żona toleruje poufalość swojego partnera.

11.44 Znaczenie: Wielbiciele Krsny pozostają z Nim w różnych związkach; ktoś może traktować Krsnę jak syna, ktoś inny jak męża, przyjaciela, czy pana. Krsna i Arjuna związani są przyjaźnią. Tak jak wyrozumiały jest ojciec, mąż czy pan, tak również wyrozumiałym jest Krsna.

11.45 Radością napelnił mnie widok Twojej formy kosmicznej, której nigdy wcześniej nie oglądałem, ale jednocześnie umysł mój zaniepokoił się i zatrwożył. Dlatego

proszę, bądź miłosierny dla mnie i ukaż mi ponownie Swoją postać Najwyższej Osoby Boga, o Panie nad panami, schronienie wszechświata.

11.45 Znaczenie: Arjuna jest zawsze śmiały w stosunku do Krsny, ponieważ jest Jego bardzo drogim przyjacielem. Tak jak ktoś raduje się bogactwem swojego przyjaciela, tak Arjuna szczęśliwy jest, iż przekonał się, że jego przyjaciel Krsna jest Najwyższą Osobą Boga i może objawić tak wspaniałą formę kosmiczną. Ale jednocześnie, po zobaczeniu tej formy kosmicznej, przestraszył się wspomnieniem przeszłości, kiedy to powodowany czystym uczuciem przyjaźni, popełnił zbyt wiele obraz w stosunku do Krsny. Więc umysł jego niespokojny jest z powodu tego lęku, chociaż, prawdę mówiąc, nie miał on żadnych powodów do obaw. Dlatego Arjuna prosi Krsnę, aby ukazała mu Swoją formę Narayana, jako że Pan może przyjąć każdą formę. Forma kosmiczna jest materialna i okresowa, tak jak tymczasowy jest ten świat materialny. Ale na planetach Vaikuntha Pan występuje w Swojej transcendentalnej czterorękiej formie jako Narayana. Jest nieskończona ilość planet w niebie duchowym i na każdej z nich Krsna obecny jest poprzez Swoje pełne, noszące różne imiona ekspansje. Zatem Arjuna pragnie ujrzeć jedną z takich form zmanifestowanych na planetach Vaikuntha. Na każdej planecie Vaikuntha rezyduje czteroręki Narayana i w każdej z tych rąk trzyma różne symbole: muszlę, buławę, kwiat lotosu i tarczę. Imię Narayana zależy od układu tych czterech przedmiotów w Jego rękach. Wszystkie te formy są tożsame z Krsną. Dlatego Arjuna pragnie zobaczyć Jego czteroręką postać.

11.46 O kosmiczna formo, o Panie o tysiącach rąk, chcę ujrzeć Twoją czteroramienną postać z ukoronowaną głową, buławą, tarczą, muszlą i kwiatem lotosu w Twoich dłoniach. Pragnę zobaczyć Cię w tej postaci.

11.46 Znaczenie: *Brahma-samhita* (5.39) oznajmia, *ramadi-murtisu kalaniyamena tisthan*: Pan posiada setki i tysiące wiecznych form, z których głównymi są takie, jak: Rama, Nrsimha, Narayana itd. Ilość tych form jest niezliczona. Ale Arjuna wiedział, że Najwyższą Osobą Boga jest Krsna, który czasowo tylko przyjmuje formę kosmiczną. Teraz pragnie ujrzeć postać Narayana, duchową formę Pana. Werset ten jest bez wątplenia potwierdzeniem zdania ze *Śrimad-Bhagavatam*, stwierdzającego, że Krsna jest oryginalną Osobą Boga, a wszystkie inne formy wywodzą się z Niego. Nie jest On różny od Swoich kompletnych ekspansji i jest On Bogiem w każdej ze Swoich niezliczonych form. W każdej z tych form jest On świeżą młodością. Jest to nieodłączna cecha Najwyższej Osoby Boga. Ten, kto poznaje Krsnę, od razu uwalnia się od wszelkich zanieczyszczeń tego materialnego świata.

11.47 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Mój drogi Arjuno, z radością objawilem ci – poprzez Swoją wewnętrzną moc – tę przejawioną wewnątrz świata materialnego kosmiczną postać. Nikt jeszcze przed tobą nigdy nie oglądał tej pierwotnej, nieograniczonej i oślepiającej swym blaskiem postaci.

11.47 Znaczenie: Arjuna chciał zobaczyć kosmiczną postać Najwyższego Pana, więc okazując łaskę Swojemu wielbicielowi, Pan Krsna ukazał mu tę Swoją pełną blasku i przepychu formę. Forma ta błyszczała jak słońce, a jej niezliczone twarze zmieniały się bezustannie. Krsna zmanifestował ją, aby zaspokoić pragnienie Swojego przyjaciela Arjuny. Postać ta została zmanifestowana poprzez wewnętrzną moc Krsny, której człowiek nie jest w stanie zrozumieć poprzez spekulacje. Nikt przed Arjuną nie oglądał tej formy, ale ponieważ została ona ukazana jemu, mogli zobaczyć ją wtedy również inni wielbiciele z wyższych systemów planetarnych i innych planet. Nie widzieli jej wcześniej, ale mogli zobaczyć ją teraz, kiedy oglądał ją Arjuna. Innymi słowy, wszyscy wielbiciele będący uczniami Pana

mogli, dzięki Jego łasce, ujrzeć formę ukazaną Arjunie. Ktoś zauważył, że forma ta została również ukazana Duryodhanie, kiedy Krsna udał się do niego, aby pertraktować w sprawie pokoju. Na nieszczęście Duryodhana nie przyjął propozycji pokoju i w tym czasie Krsna zmanifestował niektóre ze Swoich form kosmicznych. Nie były to jednak te same formy, które zobaczył Arjuna, gdyż wyraźnie zostało to powiedziane tutaj, że nikt wcześniej nie oglądał formy objawionej Arjunie.

11.48 O najlepszy spośród wojowników dynastii Kuru, nikt przed tobą nigdy nie oglądał tej Mojej kosmicznej postaci. Nie można jej bowiem zobaczyć w tym materialnym świecie ani przez studiowanie Ved, ani przez spełnianie ofiar, dobroczynność, pobożne czynności ani też przez srogie pokuty.

11.48 Znaczenie: Należy właściwie w tym związku zrozumieć określenie "boski wzrok". Kto może mieć boski wzrok? Boski znaczy święty. Dopóki ktoś nie osiągnie statusu boskości jako półbóg, nie może mieć boskiego wzroku. A kim jest półbóg? Pisma wedyjskie oznajmiają, że półbogami są wielbiciel Pana Visnu (*visnu-bhaktah smrta devah*). Zatem boskiego wzroku nie mogą mieć ateści, to znaczy ci, którzy nie wierzą w Visnu, albo ci, którzy za Najwyższego uważają jedynie bezosobowy aspekt Krsny. Nie można oczerniać Krsny i jednocześnie posiadać boski wzrok. Nie można mieć boskiego wzroku, dopóki samemu nie osiągnie się cech boskości. Innymi słowy, tylko ci mogą widzieć w taki sposób jak Arjuna, którzy mają boski wzrok.

Bhagavad-gita daje opis formy kosmicznej. Chociaż opis ten nie był znany nikomu przed Arjuną, po tym wydarzeniu możemy mieć jakieś pojęcie o *viśva-rupie*. Formę kosmiczną Pana mogą zobaczyć jedynie ci, którzy są naprawdę w posiadaniu boskich cech. A nie można ich posiadać, jeśli nie jest się czystym wielbicielem Krsny. Wielbielec jednakże, który naprawdę posiada boski charakter i takież wzrok, nie są zbyt zainteresowani oglądaniem kosmicznej formy Pana. Jak opisuje wcześniejszy werset, Arjuna zapragnął zobaczyć czteroręką postać Pana Krsny jako Visnu, był bowiem naprawdę zatrwożony widokiem formy kosmicznej.

W wersecie tym są pewne znaczące słowa, takie jak *veda-yajnadhyayanaih*, odnoszące się do studiowania literatury wedyjskiej i zasad składania ofiar. *Veda* odnosi się do wszelkiego rodzaju literatury wedyjskiej, mianowicie:

czterech *Ved* (*Rg, Yajur, Sama* i *Atharva*),

osiemnastu *Puran*,

Upanisadów i

Vedanta-sutry.

Można studiować je w domu albo gdzie indziej. Są też *sutry* – *Kalpa-sutry* i *Mimamsa-sutry*, traktujące o metodach składania ofiar. *Danaih* odnosi się do dobroczynności, czyli jałmużny oddawanej pewnej grupie ludzi, takim na przykład, którzy zaangażowani są w transcendentalną służbę miłości dla Pana, czyli braminom i Vaisnavom. "Pobożne czyny odnoszą się tak do *agni-hotry*, jak i przypisanych obowiązków różnych kast. A dobrowolne zaakceptowanie pewnych cierpień cielesnych nazywa się *tapasyą*. Więc ktoś może praktykować to wszystko; może czynić jakieś pokuty cielesne, rozdawać jałmużnę, studiować *Vedy*, ale jeśli nie jest wielbicielem Pana (jak Arjuna), to nie może on zobaczyć kosmicznej formy Pana. Impersonaliści również wyobrażają sobie, że oglądają formę kosmiczną Pana, ale z *Bhagavad-gity* dowiadujemy się, że impersonaliści nie są wielbicielami. Zatem nie mogą oni zobaczyć kosmicznej formy Pana.

Jest wiele osób, które tworzą inkarnacje, błędnie uważając za wcielenie Boga jakąś zwykłą istotę, ale jest to przejaw głupoty. Powinniśmy przestrzegać zasad *Bhagavad-gity*, gdyż nie ma innej możliwości osiągnięcia doskonałej wiedzy duchowej. Chociaż *Bhagavad-gita* jest

uważana za wstępne studium nauki o Bogu, to jednak jest tak doskonała, że daje nam możliwość właściwego widzenia i rozumienia rzeczy. Zwolennicy pseudo-inkarnacji mogą twierdzić, że również widzieli transcendentalne wcielenie Boga, formę kosmiczną, ale jest to nie do przyjęcia, gdyż, jak to zostało tutaj wyraźnie powiedziane, dopóki ktoś nie zostanie wielbicielem Pana, nie może on zobaczyć Jego kosmicznej formy. Tak więc trzeba przede wszystkim zostać czystym wielbicielem Krsny, a wtedy dopiero można twierdzić, że jest się w stanie pokazać kosmiczną formę tego, co się widziało. Wielbiciel Krsny nie może zaakceptować ani fałszywych inkarnacji, ani też zwolenników takich inkarnacji.

11.49 Widok Mojej straszliwej postaci oszołomił cię i zatrwożył. Połóżmy więc już temu kres. Uwolnij się od wszelkiego niepokoju, mój bhakto. Uspokoiwszy swój umysł, możesz zobaczyć tę postać, którą pragniesz ujrzeć.

11.49 Znaczenie: Na początku *Bhagavad-gity* Arjuna niepokoił się, że w walce mogą zostać zabici Bhishma i Drona, wielbieni przez niego dziadek i mistrz. Ale Krsna powiedział mu, że nie powinien martwić się z tego powodu. Kiedy na zgromadzeniu wojowników próbowano obnażyć Draupadi, żonę Arjuna, Bhishma i Drona zachowali spokój, a za takie lekceważenie swoich powinności powinni zostać zabici. Krsna objawił Arjunie Swoją kosmiczną formę, aby pokazać mu, że ludzie ci już zostali zabici za swoje bezprawne postępowanie. Krsna ukazał mu tę scenę unicestwienia wojowników. Wielbiciele są zawsze spokojni i nie są w stanie dokonywać takich straszliwych czynów. Tak więc cel ukazania tej formy kosmicznej został wyjawiony i teraz Arjuna zapragnął zobaczyć czteroręką postać Pana, i Krsna objawił mu ją. Wielbiciel nie jest zbyt zainteresowany kosmiczną formą Pana, gdyż nie pozwala ona na wymianę uczuć miłości. Wielbiciel albo pragnie okazać Panu swoje pełne szacunku i uwielbienia uczucia, albo pragnie on oglądać dwuręką postać Krsny, tak aby w swej służbie miłości mieć możliwość wymiany uczuć z Najwyższą Osobą Boga.

11.50 Sanjaya rzekł do Dhrtarastry: Mówiąc w ten sposób do Arjuna, Najwyższa Osoba Boga, Krsna, ukazał mu Swoją prawdziwą czteroręką postać. A w końcu przybrał postać dwuręką, uspokajając w ten sposób przepelnionego bojaźnią Arjunę.

11.50 Znaczenie: Przychodząc na świat jako syn Vasudevy i Devaki, Krsna najpierw pojawił się przed Swoimi rodzicami w postaci czterorękiej, jako Narayana, ale na ich prośbę przemienił się w zwykłe dziecko. Podobnie, Krsna zauważył, że Arjuna nie jest zbyt zainteresowany oglądaniem Jego czterorękiej postaci, ale na jego prośbę ukazał mu się w takiej formie. Następnie zaś przyjął Swoją formę dwuręką. Ważne jest tutaj słowo *saumya-vapuh*. *Saumya-vapuh* jest bardzo piękną formą; znana jest ona jako forma najpiękniejsza. Krsna, będąc obecnym na tej Ziemi, już samą Swoją postacią przyciągał wszystkich ku Sobie. A ponieważ Krsna jest kontrolerem wszechświata, rozproszył On bojaźń Arjuna, Swojego wielbiciela, ponownie ukazując mu Swoją przepiękną formę Krsny. Zaś *Brahma-samhita* (5.38) oznajmia, *premanjana-cchurita-bhakti-vilocanena*: jedynie ta osoba może zobaczyć tę wspaniałą postać Śri Krsny, której oczy przesłonięte są mgłą miłości do Niego.

11.51 Ujrzawszy Krsnę w Jego oryginalnej postaci, Arjuna rzekł: O Janardano kiedy widzę tę, podobną do ludzkiej postać, tak niezwykle piękną, umysł mój uspokaja się i powracam do pierwotnego stanu.

11.51 Znaczenie: Użyte tutaj słowa *manusam rupam* wyraźnie wskazują na to, że Najwyższa Osoba Boga jest oryginalnie dwuręki. Wersety te są dowodem na to, iż osoby,

które utrzymują, że Krsna jest zwykłą osobą i wyśmiewają się z Niego, nie posiadają wiedzy o Jego boskiej naturze. Czy Krsna – będąc zwykłą osobą – mógłby ukazać Swoją formę kosmiczną, a następnie czteroręką formę Narayana? *Bhagavad-gita* wyraźnie oznajmia, że ten, kto uważa Krsnę za zwykłą osobę i wprowadza w błąd czytelnika twierdząc, że to bezosobowy Brahman przemawia przez Krsnę, dopuszcza się największej niesprawiedliwości. Krsna rzeczywiście ukazał Swoją formę kosmiczną i czteroręką postać Visnu. Więc jak może być On zwykłą ludzką istotą? Czysty wielbiciel nie zostaje wprowadzony w błąd przez fałszywe komentarze do *Bhagavad-gity*, ponieważ zna on prawdę. Oryginalne wersety *Bhagavad-gity* są jasne jak słońce i nie muszą być oświetlane światłem lampy niemądrych komentatorów.

11.52 Najwyższa Osoba Boga rzekł: Mój drogi Arjuno, niezwykle trudno jest ujrzeć tę formę, którą teraz widzisz. Nawet półbogowie ciągle poszukują okazji, aby oglądać tę tak bardzo im drogą postać.

11.52 Znaczenie: W czterdziestym ósmym wersecie tego rozdziału Pan Krsna ukrył Swoją kosmiczną formę i poinformował Arjunę, że formy tej nie mogą oglądać nawet osoby pełniące ofiary, pokuty itd. Teraz zostało użyte słowo *su-durdarśam*, wskazujące na to, że dwuręka postać Krsny jest jeszcze bardziej tajemnicza. Formę kosmiczną można zobaczyć dzięki zabarwieniu swoich czynów pokutnych, studiów nad *Vedami* i filozoficznych spekulacji jedynie odrobiną służby oddania. Niekiedy może to być możliwe, ale koniecznym do tego warunkiem jest odrobina *bhakti*; zostało to już wcześniej wytłumaczone. Jednakże dwuręką postać Krsny jest jeszcze trudniej zobaczyć niż Jego formę kosmiczną. Nie jest to łatwe nawet dla takich półbogów, jak Brahma i Pan Śiva, mimo iż pragną ją oglądać. Mamy dowód w *Śrimad-Bhagavatam*, że kiedy był On w łonie Swojej matki Devaki, wszyscy półbogowie z planet niebiańskich przybyli, aby podziwiać cudowną postać Krsny i ofiarowywali wspaniałe modlitwy Panu, mimo iż w tym czasie nie był jeszcze dla nich widoczny. Czekali nawet na to, aby Go zobaczyć. Głupcy mogą wyśmiewać Go, myśląc, że jest On tylko zwykłą osobą i zamiast ofiarować szacunek Jemu, mogą ofiarować go bezosobowemu "czemuś" wewnątrz Niego, ale wszystko to jest nonsensem. W rzeczywistości wszyscy półbogowie, nawet tak potężni jak Brahma i Śiva, pragną oglądać Krsnę w Jego dwurękowej formie.

Bhagavad-gita (9.11) potwierdza również, *avajananti mam mudha manusim tanum aśritah*: nie mogą Go zobaczyć osoby niemądre, które Go wyśmiewają. Ciało Krsny, jak zapewnia *Brahma-samhita* i Sam Krsna w *Bhagavad-gicie*, jest całkowicie duchowe, pełne szczęścia i wieczne. Jego ciało nigdy nie jest podobne ciału materialnemu. Dla niektórych studiujących Krsnę przez lekturę *Bhagavad-gity* czy podobnych pism wedyjskich, pozostaje On nadal zagadką. Ci, którzy stosują metodę materialistyczną, uważają Krsnę za wielką osobowość historyczną i wielce uczonego filozofa, ale sądzą, że jest On zwykłym człowiekiem i pomimo całej Swojej potęgi zmuszony był przyjąć ciało materialne. Uważają oni, że Prawda Absolutna jest bezosobowa i sądzą, że od Swojej bezosobowej cechy przyjął On osobowość związaną z tą naturą materialną. Jest to materialistyczny pogląd na Najwyższego Pana. Inne usiłowania zrozumienia Go są spekulacyjne. Ci, którzy poszukują wiedzy, również spekulują na temat Krsny i uważają, że jest On zasadniczo mniej ważny od kosmicznej formy Najwyższego. Niektórzy zatem myślą, że forma kosmiczna ukazana Arjunie ważniejsza jest od Jego formy osobowej. Według nich osobowa forma Najwyższego jest tylko wyobrażeniem. Wierzą oni, że ostatecznie Prawda Absolutna nie jest osobą. Ale proces transcendentálny został opisany w Czwartym Rozdziale *Bhagavad-gity* – należy słuchać o Krsnie od autorytetów. Taka jest prawdziwa metoda wedyjska i ci, którzy rzeczywiście stosują się do zasad wedyjskich, słuchają o Krsnie od autorytetów i przez powtarzanie usłyszanych wieści o

Nim, Krsna staje się im drogi. Jak mówiliśmy już o tym kilkakrotnie, Krsna okryty jest Swoją energią *yoga-mayā*. Nie każdy może Go ujrzeć i nie każdemu może On zostać objawiony. Oglądać Go mogą tylko ci, którym On Sam się objawia. Potwierdza to literatura wedyjska: naprawdę zrozumieć Prawdę Absolutną mogą jedynie dusze podporządkowane Panu. Transcendentaliści, dzięki świadomości Krsny i pełnieniu służby oddania, mogą otworzyć swoje oczy duchowe i zobaczyć Krsnę przez objawienie. Takiego objawienia nie mogą dostąpić nawet półbogowie. Zatem nawet półbogom jest bardzo trudno zrozumieć Krsnę i zaawansowani półbogowie zawsze z nadzieją oczekują chwili, kiedy będą mogli oglądać Go w Jego dwurękiej postaci. Wniosek jest więc taki: niewątpliwie bardzo trudno jest zobaczyć kosmiczną formę Krsny i nie jest to możliwe dla każdego, ale jeszcze trudniej jest poznać Jego osobową postać jako Śyamasundarę.

11.53 Postaci tej, którą teraz oglądasz swoimi transcendentalnymi oczyma, nie można poznać ani przez studiowanie *Ved*, ani przez odprawianie srogich pokut, ani przez dobroczynność, ani przez praktykowanie kultu. Nie są to środki, poprzez które można zobaczyć Mnie takim, jakim jestem naprawdę.

11.53 *Znaczenie:* Krsna najpierw pojawił się przed Swoimi rodzicami, Devaki i Vasudevą, w postaci czterorękiej, a następnie przyjął formę dwuręką. Tajemnicy tej nie mogą zrozumieć ateści i osoby nie pełniące służby oddania. Nie mogą zrozumieć Krsny naukowcy, którzy studiowali literaturę wedyjską drogą spekulacji albo tylko ze zwykłego, akademickiego zainteresowania. Nie może zostać On zrozumiany przez tych, którzy uczęszczają do świątyni i czczą Pana tylko na pokaz. Odwiedzają świątynię, jednakże nie mogą poznać Krsny takim, jakim On jest naprawdę. Krsnę można zrozumieć i poznać jedynie poprzez ścieżkę służby oddania, tak jak Sam Krsna informuje nas o tym w następnym wersecie.

11.54 Mój drogi Arjuno, tylko poprzez niepodzielną służbę oddania można Mnie zrozumieć takim, jakim jestem, i zobaczyć bezpośrednio, tak jak teraz ty Mnie oglądasz, stojącego oto przed tobą. Tylko tym sposobem można przeniknąć tajemnicę Mojego poznania.

11.54 *Znaczenie:* Krsnę poznać można jedynie poprzez proces niepodzielnej służby oddania. Najwyższy Pan dobitnie tłumaczy to w tym wersecie, tak aby nie było żadnych wątpliwości – aby nieautoryzowani komentatorzy próbujący zrozumieć *Bhagavad-gitę* drogą spekulacji uświadomili sobie, że w ten sposób jedynie tracą swój czas. Nikt nie może zrozumieć Krsny ani tego, w jaki sposób pojawił się przed Swoimi rodzicami w postaci czterorękiej i natychmiast potem przyjął postać dwuręką. Bardzo trudno jest zrozumieć te rzeczy poprzez studiowanie *Ved* czy filozoficzne spekulacje. Dlatego wyraźnie zostało powiedziane tutaj, że nikt nie może Go zobaczyć ani zrozumieć. Doświadczeni studenci literatury wedyjskiej mogą jednak uczyć się o Nim z tej literatury na wiele różnych sposobów. Jest tam wiele różnych zasad i przepisów, i jeśli ktoś w ogóle chce zrozumieć Krsnę, musi stosować się do tych zasad. Można zgodnie z tymi zasadami praktykować pokuty. Na przykład taką poważną pokutą jest przestrzeganie postu w Janmastami (dzień pojawienia się Krsny) i podczas dwóch dni Ekadaśi (przypadających na jedenasty dzień po nowiu i jedenasty dzień po pełni). Jeśli chodzi o dobroczynność, to jest rzeczą oczywistą, że wspomagać należy wielbicieli Krsny, którzy zaangażowani są w służbę oddania dla Niego i szerzą świadomość i filozofię Krsny na całym świecie. Świadomość Krsny jest bowiem dobrodziejstwem dla całej ludzkości. Rupa Gosvami uważał Pana Caitanyę za najbardziej hojnego w dobroczynności, gdyż za darmo rozdzielał on miłość Krsny, którą tak niezwykle trudno osiągnąć. Więc jeśli ktoś daje pewną sumę pieniędzy osobom zaangażowanym w propagowanie świadomości

Krsny, to taka dobroczynność jest najwyższą w świecie. Jeśli ktoś praktykuje kult świątynny czcząc Najwyższą Osobę Boga (w świątyniach w Indiach zawsze znajduje się jakiś posąg, najczęściej Visnu albo Krsny), to jest to szansa na zrobienie postępu. Kult świątynny jest bardzo istotny dla początkujących w służbie oddania dla Pana, i potwierdza to literatura wedyjska (*Śvetaśvatara Upanisad* 6.23):

*yasya deve para bhaktir yatha deve tatha gurau
tasyaite kathita hy arthah prakāśante mahatmanah*

Zobaczyć Najwyższą Osobę Boga drogą objawienia może ten, kto posiada niezachwiane oddanie dla Najwyższego Pana i kierowany jest przez mistrza duchowego, w którego również niezachwianie wierzy. Nie można zrozumieć Krsny poprzez spekulacje umysłowe. Dla tego, kto nie jest szkolony pod kierunkiem bona fide mistrza duchowego, niemożliwością jest nawet niewielkie zrozumienie Krsny. Słowo *tu* zostało użyte w tym wersecie celowo, aby podkreślić, że żaden inny sposób nie jest praktyczny czy polecany i nie może skończyć się sukcesem, jeśli chodzi o zrozumienie Krsny.

Osobowe formy Krsny, postać dwuręka i czteroręka, są całkowicie różne od tymczasowej formy kosmicznej ukazanej Arjunie. Formą czteroręką jest Narayana, a dwuręką Krsna. Są to formy wieczne i transcendentalne, podczas gdy forma kosmiczna, która została objawiona Arjunie, jest przemijająca. Samo słowo *su-durdarśam* ("trudna do zobaczenia"), wskazuje na to, że nikt nie widział tej formy kosmicznej, jak również daje do zrozumienia, że nie było potrzeby ukazywania jej wielbicielom. Formę tę objawił Krsna na prośbę Arjuny i teraz wiadomo, że gdy ktoś w przyszłości będzie podawał się za inkarnację Boga, ludzie będą mogli poprosić go o ukazanie im formy kosmicznej.

Słowo *na* używane wielokrotnie w poprzednim wersecie wskazuje na to, że nie należy być dumnym z takich przymiotów, jak akademickie wykształcenie w literaturze wedyjskiej. Należy podjąć służbę oddania dla Krsny i dopiero wówczas można usiłować pisać komentarze do *Bhagavad-gity*.

Krsna zmienia postać kosmiczną na czteroręką postać Narayana, a następnie na Swoją właściwą postać dwuręką. Jest to dowodem na to, że czterorękie formy, jak również inne opisane w literaturze wedyjskiej, wszystkie są emanacjami oryginalnego dwurękiego Krsny. On jest źródłem wszelkich emanacji. Krsna jest różny nawet od tych form, nie mówiąc już o koncepcji impersonalistycznej. Jeśli chodzi o czterorękie formy Krsny, to jest wyraźnie powiedziane, że nawet najbardziej podobna do formy oryginalnej, czteroręka postać Krsny (znany jako Maha-Visnu spoczywający w oceanie kosmicznym, którego wydech daje początek, a wdech stanowi kres niezliczonej ilości wszechświatów) również jest ekspansją Najwyższego Pana. Jak oznajmia *Brahma-samhita* (5.48),

*yasyaika-niśvasita-kalam athavalambya
jivanti loma-vila-ja jagad-anda-nathah
visnur mahan sa iha yasya kala-viśeso
govindam adi-purusam tam aham bhajami*

"Maha-Visnu, z którym łączą się niezliczone wszechświaty, i z którego ponownie się wyłaniają – po prostu w czasie Jego procesu oddychania – jest pełną ekspansją Krsny. Dlatego wielbię Govindę, Krsnę, przyczynę wszystkich przyczyn." Należy zatem bezwzględnie czcić osobową formę Krsny jako Najwyższą Osobę Boga, który jest pełen wiecznego szczęścia i wiedzy. Jest On źródłem wszystkich form Visnu oraz wszystkich inkarnacji. I On jest oryginalną Najwyższą Osobą, jak potwierdza to *Bhagavad-gita*.

W literaturze wedyjskiej (*Gopala-tapani Upanisad* 1.1) pojawia się następujące stwierdzenie:

sac-cid-ananda-rupaya krsnayaklista-karine
namo vedanta-vedyaya gurave buddhi-saksine

"Ofiarowuję moje pokorne pokłony Krsnie, który ma transcendentalną formę szczęścia, wieczności i wiedzy. Ofiarowuję mu swoje wyrazy szacunku, ponieważ zrozumienie Go oznacza zrozumienie *Ved*, a zatem On jest najwyższym mistrzem duchowym." Następnie jest powiedziane: *krsno vai paramam daivatam*: "Krsna jest Najwyższą Osobą Boga." (*Gopala-tapani* 1.3) *Eko vaśi sarva-gah krsna idyah*: "Właśnie ten Krsna jest Najwyższą Osobą Boga i jest On godny czci." *Eko 'pi san bahudha yo 'vabhati*: "Krsna jest jeden, ale manifestuje się w nieograniczonych formach i inkarnacjach." (*Gopala-tapani* 1.21)

Brahma-samhita (5.1) mówi:

iśvarah paramah krsnah sac-cid-ananda-vigrahaḥ
anadir adir govindah sarva-karana-karanam

"Najwyższą Osobą Boga jest Krsna, którego ciało jest wiecznością, wiedzą i szczęściem. Nie ma On początku, gdyż Sam jest początkiem wszystkiego. Jest On przyczyną wszystkich przyczyn."

Gdzie indziej jest powiedziane, *yatravatirnam krsnakhyam param brahma narakrti*: "Najwyższa Prawda Absolutna jest osobą. Jego imię jest Krsna, i czasami zdarza się, że schodzi On na tę Ziemię." *Śrimad-Bhagavatam* daje opis wielu różnych inkarnacji Najwyższej Osoby Boga i na tej liście pojawia się również imię Krsna, ale zarazem jest tam powiedziane, że Krsna nie jest inkarnacją Boga, ale jest Samą oryginalną Najwyższą Osobą Boga (*ete camśa-kalah pumsah krsnas tu bhagavan svayam*).

Pan mówi również w *Bhagavad-gicie*, *mattah parataram nanyat*: "Nie ma nic wyższego od Mojej formy Osoby Boga, Krsny." Gdzie indziej w *Bhagavad-gicie* mówi On też, *aham adir hi devanam*: "Ja jestem źródłem wszystkich półbogów." A po wysłuchaniu *Bhagavad-gity* od Krsny, Arjuna również potwierdza to następującymi słowami: *param brahma param dhama pavitram paramam bhavan*, "Teraz całkowicie rozumiem, że Ty jesteś Najwyższą Osobą Boga, Absolutną Prawdą, i że jesteś schronieniem wszystkiego." Zatem forma kosmiczna, którą Krsna ukazał Arjunie, nie jest oryginalną formą Boga. Oryginalną formą jest postać Krsny. Forma kosmiczna z tysiącami głów i rąk jest manifestowana po to, aby przyciągnąć uwagę tych, którzy nie mają miłości do Boga. Nie jest ona jednak oryginalną formą Boga.

Forma kosmiczna nie jest atrakcyjna dla czystych wielbicieli, którzy mają różne transcendentalne związki miłości z Panem. Najwyższy Pan odwzajemnia miłość transcendentalną w Swojej oryginalnej formie Krsny. Dlatego dla Arjuna, który był tak blisko związany z Krsną uczuciem przyjaźni, forma manifestacji kosmicznej nie była zadowalająca; była to raczej postać przerażająca. Arjuna, który jest nieodłącznym towarzyszem Krsny, musiał mieć wzrok transcendentalny; nie był on zwykłym człowiekiem. Dlatego nie zachwyił się formą kosmiczną. Forma ta może wydawać się wspaniałą dla osób, które poprzez czyny przynoszące owoce dążą do zdobycia wyższej pozycji. Ale dla osób, które zaangażowane są w służbę oddania, najdroższą jest dwuręka postać Krsny.

11.55 Mój drogi Arjuno, kto zaangażowany jest w służbę oddania dla Mnie, wolnej od zanieczyszczeń pracą karmiczną i od spekulacji umysłowych, i kto pracuje dla Mnie i Mnie czyni najwyższym celem swego życia, i kto jest przyjacielem każdej żywej istoty, ten z pewnością przyjdzie do Mnie.

11.55 Znaczenie: Każdy, kto chce się zbliżyć do najwyższego spośród wszystkich Osób Boga, zamieszkującego na planecie Krsnaloka w niebie duchowym, i być w bliskim związku z Najwyższą Osobą, Krsną, musi przyjąć tę formułę wypowiedzianą przez Samego Najwyższego. Dlatego werset ten uważany jest za esencję całej *Bhagavad-gity*. *Bhagavad-gita* jest książką przeznaczoną dla dusz uwarunkowanych, które trują się w tym materialnym świecie, powodowane pragnieniem panowania nad naturą materialną, i nie posiadają wiedzy o prawdziwym duchowym życiu. Celem *Bhagavad-gity* jest poinformowanie ludzi, w jaki sposób mogą zrozumieć oni swoje życie duchowe i swój związek z najwyższą osobą duchową. *Bhagavad-gita* pragnie pouczyć ich, w jaki sposób mogą powrócić do domu, do Boga. Werset ten wyraźnie informuje, że procesem, poprzez który można osiągnąć sukces w swoich czynnościach duchowych, jest służba oddania.

Jeśli chodzi o pracę, to całą swoją energię należy zaangażować w czynności w świadomości Krsny. Jak oznajmia *Bhakti-rasamrta-sindhu* (2.255),

*anasaktasya visayan yatharham upayunjatah
nirbandhah krsna-sambandhe yuktam vairagyam ucyate*

Nikt nie powinien wykonywać żadnej pracy nie mającej związku z Krsną. Nazywa się to *krsna-karmą*. Można być zaangażowanym w różne czynności, ale nie należy przywiązywać się do rezultatów swojej pracy. Efekty powinny być poświęcane Jemu. Na przykład, jeśli ktoś prowadzi jakiś interes i chce zmienić swoje zajęcia na zajęcia w świadomości Krsny, to musi on zajmować się interesami dla Krsny. Bo skoro Krsna jest właścicielem tego interesu, to ma On prawo korzystać z zysków, które interes ten przynosi. Jeśli jakiś człowiek interesu jest w posiadaniu tysięcy dolarów i jeśli chce to wszystko ofiarować Krsnie, może to zrobić. Będzie to praca dla Krsny. Zamiast budować ogromny budynek dla zadowalania własnych zmysłów, może skonstruować świątynię dla Krsny, zainstalować w niej Bóstwo Krsny i zapewnić odpowiednią dla Niego służbę, tak jak polecają to autoryzowane książki o służbie oddania. Wszystko to jest *krsna-karmą*. Nie należy przywiązywać się do rezultatów swojej pracy, ale trzeba ofiarowywać je Krsnie. Należy również przyjmować jako *prasadam* pozostałości pokarmu ofiarowanego Panu. Jeśli ktoś wznosi ogromny budynek dla Krsny i instaluje tam Bóstwo Krsny, sam może w nim również zamieszkać, ale za właściciela tego budynku uważany jest Krsna. To zwie się świadomością Krsny. Jeśli ktoś nie jest w stanie skonstruować świątyni dla Krsny, może zaangażować się w sprzątanie takiej świątyni; to również jest *krsna-karmą*. Ktoś może uprawiać ogród. Każdy, kto ma ziemię (w Indiach każdy biedny człowiek ma jakiś skrawek ziemi) może uprawiać ją dla Krsny, hodując na niej kwiaty, by potem ofiarować je Panu. Można zasiać roślinę *tulasi*, gdyż liście *tulasi* mają bardzo duże znaczenie i Krsna poleca to w *Bhagavad-gicie*. *Patram puspam phalam toyam*. Krsna pragnie, aby ofiarować Mu liść albo kwiat, czy trochę wody – i zadowala się tym. Gdy mowa o liściu, chodzi tu szczególnie o liść *tulasi*. Więc ktoś może zasiać i podlewać roślinę *tulasi*. W służbę dla Krsny może zaangażować się nawet najbiedniejszy człowiek. Podaliśmy więc parę przykładów tego, w jaki sposób można zaangażować się w służbę dla Krsny.

Słowo *mat-paramah* odnosi się do tego, kto uważa obcowanie z Krsną w Jego najwyższej duchowej siedzibie za najwyższą doskonałość życia. Taka osoba nie pragnie dostać się na wyższe planety, takie jak księżyc, słońce czy planety niebiańskie, czy nawet na najwyższą planetę tego wszechświata, Brahmałokę – nie jest ona tym zainteresowana. Przyciąga ją tylko

niebo duchowe. A nawet w niebie duchowym nie zadowala jej połączenie się z blaskiem *brahmajyoti*, gdyż pragnie dostać się na najwyższą planetę duchową, mianowicie na Krsnalokę, Golokę Vrndavanę. Mając pełną wiedzę o tej planecie, nie jest zainteresowana żadną inną. Jak wskazuje na to słowo *mad-bhaktah*, jest ona całkowicie zaangażowana w służbę oddania, szczególnie w dziewięć procesów służby oddania: słuchanie, intonowanie, pamiętanie, wielbienie, służenie lotosowym stopom Pana, ofiarowywanie modlitw, wypełnianie rozkazów Pana, bycie przyjacielem Pana i poświęcanie wszystkiego Panu. Można zaangażować się we wszystkie dziewięć procesów służby oddania, w osiem, siedem albo przynajmniej jeden – i w ten sposób osiągnąć doskonałość.

Bardzo znaczące jest wyrażenie *sanga-varjitah*. Nie należy obcować z osobami, które są przeciwne Krsnie. A takimi są nie tylko ateści, ale również ci, którzy przywiązani są do czynności przynoszących zyski, i spekulanci umysłowi. Dlatego czysta służba oddania opisana jest w *Bhakti-rasamrta-sindhu* (1.1.11) jak następuje:

*anyabhilasita-śunyam jnana-karmady-anavrtam
anukulyena krsnanu- śīlanam bhaktir uttama*

W wersecie tym Śrila Rupa Gosvami wyraźnie oznajmia, że jeśli ktoś chce pełnić czystą służbę oddania, musi być on wolny od wszelkiego rodzaju zanieczyszczeń materialnych. Musi uwolnić się od towarzystwa osób, które przywiązane są do pracy dla zysków czy do spekulacji umysłowych. Kiedy ktoś, uwolniwszy się od takich niepożądanych związków i od zanieczyszczeń pragnieniami materialnymi, pomyślnie kultywuje wiedzę o Krsnie, to nazywane jest to czystą służbą oddania. *Anukulyasya sankalpah pratikulyasya varjanam (Hari-bhakti-vilasa 11.676)*. Należy myśleć o Krsnie i robić wszystko dla Niego w sposób życzliwy, bez niechęci. Kamsa był wrogiem Krsny. Już od momentu Jego narodzin wielokrotnie usiłował Go zabić, uciekając się do różnych sposobów. A ponieważ nigdy to mu się nie udawało, zawsze myślał o Krsnie. Więc podczas pracy, jedzenia i snu zawsze był świadomy Krsny, pod każdym względem. Ale taka świadomość Krsny nie była pomyślna. Cóż z tego, że myślał o Krsnie przez dwadzieścia cztery godziny na dobę? Był uważany za demona i Krsna w końcu go zabił. Oczywiście każdy, kto zostaje zabity przez Krsnę, natychmiast osiąga zbawienie, ale nie jest to celem czystego wielbiciela. Czysty wielbiciel nie pragnie nawet zbawienia. Nie pragnie on nawet przeniesć się na najwyższą planetę, Golokę Vrndavanę. Jedynym jego celem jest bezustanne pełnienie służby dla Krsny, bez względu na to, gdzie się znajduje.

Wielbiciel Krsny żywi uczucie przyjaźni do każdego. Dlatego powiedziane jest tutaj, że nie ma on wrogów (*nirvairah*). Dlaczego tak jest? Wielbiciel świadomy Krsny wie, że jedynie służba oddania dla Pana może uwolnić każdego od wszystkich problemów życia. Doświadczają tego osobiście i dlatego pragnie zaprowadzić ten system świadomości Krsny w całym społeczeństwie ludzkim. W historii jest wiele przykładów wielbicieli Pana, którzy ryzykowali życiem, szerząc świadomość Boga. Doskonałym przykładem jest Jezus Chrystus. Został on ukrzyżowany przez grzeszników, ale poświęcił swoje życie dla głoszenia świadomości Boga. Oczywiście powierzchownym byłoby rozumienie, że został on zabity. Również w Indiach jest wiele przykładów takich osób, jak Thakura Haridasa i Prahlada Maharaja. Dlaczego podejmowali oni tak wielkie ryzyko? Ponieważ chcieli szerzyć świadomość Krsny, a to nie jest łatwe. Osoba świadoma Krsny wie, że jeśli jakiś człowiek cierpi, to dlatego, że zapomniał o swoim wiecznym związku z Krsną. Zatem największym dobrodziejstwem, którym można obdarzyć ludzkie społeczeństwo, jest wyzwalamie swoich bliźnich ze wszystkich problemów materialnych. W taki oto sposób czysty wielbiciel jest zaangażowany w służbę dla Pana. Możemy sobie wyobrazić, jak bardzo łaskawy jest Krsna dla zaangażowanych w Jego służbę,

ryzykujących dla Niego wszystkim. Dlatego jest rzeczą pewną, że takie osoby, po opuszczeniu tego ciała, muszą osiągnąć najwyższą planetę.

Podsumowując: Krsna ukazał Swoją kosmiczną formę (która jest manifestacją tymczasową), formę wszech-pochłaniającego czasu i formę czteroramiennego Visnu. Zatem Krsna jest źródłem wszystkich tych manifestacji. Krsna nie jest manifestacją *viśva-rupy*, czy Visnu. Krsna jest źródłem wszystkich tych form. Są setki i tysiące form Visnu, ale dla wielbiciela Pana żadna z tych form, poza dwuręką oryginalną formą Śyamasundary, nie ma znaczenia. *Brahma-samhita* oznajmia, że ci, którzy z oddaniem i miłością przywiązani są do Krsny w postaci Śyamasundary, zawsze mogą oglądać Go w swoim sercu i nie widzą niczego poza Nim. Należy zatem zrozumieć, iż celem tego Jedenastego Rozdziału jest wyjaśnienie, iż oryginalna postać Krsny jest zasadniczą i najwyższą.

W ten sposób Bhaktivedanta kończy objaśnienia do Jedenastego Rozdziału *Śrimad Bhagavad-gity*, traktującego o Formie kosmicznej.